بەشی یەکەم

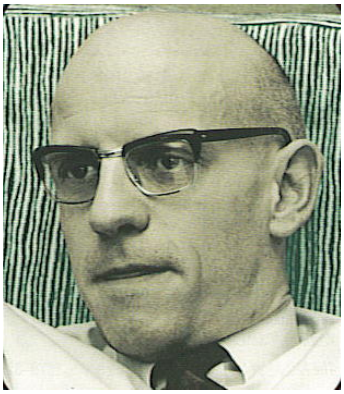

میشیل فۆکۆ

دەسەڵات و مەیل

بە دوا چوونی شوێن پێی فەلسەفەیەکی راساو

(ئالتۆسێر، فۆکۆ، دێریدا، لیۆتار و دولۆز/گۆتاری)

" بە بەندکردنی هاومرۆڤەکانت وا مەزانە کە خاوەن ئەقڵێکی بێگەردیت."

داستۆیۆڤسکی

1- بەرایی

بۆ رەخنە لە دەسەڵات؟ بۆ بە تایبەتی ئێستا؟ چونکە ئەمڕۆ چەمکی "دەسەڵات" بۆتە وشەیەکی جادووگەرانە و لە هەموو کات و ساتێکدا بەکاردەهێنرێت – هەروا چونکە، وەك چەمکگەلی "سەرمایە"، "نائاگایی"، "زمان" و "سۆبژە"، لە گفتوگۆیە فەلسەفی و تیورییەکاندا بۆ هەموو شتێك بەکار دەهێنرێت. بەڵام پەیقی جادووگەر تەنیا تا ئەو رادەیە جادووگەرە، کە لەبەر ئەوەی کۆپلەیەکی واقیع بەرجەستە دەکاتەوە کە هێشتا وەك *باڵادەستییەکی نەبینراو ،بۆ یاسایەکی بڕیاردراو تاوتۆ نەکراو* یان بە شتێکی لەم چەشنە تێیدەگەین. بەڵام کەمتر بەدوای تاوتۆکردن (هاوکاتیش بە مەتەڵکراو) هاوار دەکا. تەنیا لە ژێر رۆشنایی ئیدۆلۆگیەکی نوێ (کە هەندێك ئەو ئیدۆلۆگیە بە "زانست" ناودێر دەکەن)، دەتوانێ رەفتارەکانی (کێ بوو"مانا"کەی وت؟") بە رەوتەکەی بگەیەنێ. لای راڤەکارانی سەرمایە، بە باش و خراپەوە، بەمجۆرە رۆیشتووە. لای راڤەکارانی غەریزە و راڤەکارانی زمان و راڤەکارانی جەم نائاگاییشەوە، بەمجۆرە رۆیشتووە. هەروا رەنگە لای راڤەکارانی دەسەڵاتیشەوە بەمجۆرە بڕوات. زانیاریی لە بوارێکی زانینی لەباردا بە هێواشی کاری بۆ کراو و دامەزرێنرا، بەڵام هاوکات بە ئاوازێکی خێرا دەکەوێتە دوای بوارێکی ئەو ئیدۆلۆگیەی کە ناومان برد. کتومت هەروەك زانست و ئیدۆلۆگی بە "سەرەوژێر"کردنەویەکی رێکخراو بە یەکەوە گرێدراو بن (واتا سەرەوژێر لە پەیوەندی ئەوەی کە بۆ نموونە بە دیدی ئالتۆسێر: لە پێشڕا ئیدیۆلۆگی دێت و پاشان زانست). کەواتە لێرەدا: ئەو پێکەوە گرێدانە، لە ئیدۆلۆگییەوە بۆ زانست و بۆ ئیدیۆلۆگیەکی نوێ، هاوکاتیش بە بنەمایەکی "زانستیانە" هەڵبژێردراوە رێکدەخرێن.

واتا بە بۆچوونی من رەخنە لە دەسەڵات دەبێ وەك رەخنەیەکی راڤەکارانە لە پەیوەندیەکانی دەسەڵات تێبگەین، کە بۆ نموونە شان بە شانی پەیوەندیە ئابووریەکان (مارکسیزم)، پەیوەندیە غەریزە ئامێزەکان (دەروونشیکاری) و پەیوەندیە هزریە سیستەماتیکراوەکان-(هەرمێنتێتیك، سیمۆتیك و هتد)،لە ئارادایە.

هاوکاتیش ئەو پەیوەندیە جوداوازانە وەك دوو دیدی تەواوکەری یەکتری

لە ناوەڕۆکێکی ئاڵۆزدا لێکگرێدراون، لەوێدا بێهوودەییە گفتوگۆ لەسەر ئەوە بکەیت کە کامەیان (مریشك یان هێلکە) لە پێشەوەیان دێت. لەم ناوکۆیی/کۆنتێکستەدا، گەر ئەو دەربڕینەی ئالتۆسێر بەکار بێنین، مرۆڤ دەتوانێ بڵێ ئەوە مەسەلەیەکە پەیوەندی بە ئەوەوە هەیە کە هەموو شتەکان وەك ناوکۆیی ئۆبژەکان لە سەرەتاوە-داڕێژراون، چونکە دەسەڵات هەمیشە لە پێش "پەیوەندیەکانی گۆڕینەوە"، "غەریزەکان"، "وشە" و "پەیوەندیەکان دەسەڵات " – بەر لە سەرمایەداری، بەر لە مارکس، فرۆید، سۆسێر و نیتشە هەبووە، بەڵام ئەو شتە راشکاوانەش هەمیشە مێژوویەکی مەرجدار یان هەبووە.

هەڵبەت دەسەڵات نە شتێکی نوێیە و نە شتێکی داپڕاویشە لە مێژووی جیهانیدا، کە لە ماوەی سەدەی بیستەوە سەریهەڵدا.

هەوەك هەمیشە وەك چۆن لەگەل بوونی مرۆڤەوە، ئابووری، غەریزە و زمان هەبوونایەتی، هاوکاتیش دەسەڵات لەوێدا ئامادە بووە. بەڵام ئەو دەسەڵاتە نوێیە دیاردەیەکە سەرنجی زیاتری هێناوەتە ئاراوە، هەرچەندە مرۆڤ پێشتریش بیری لە پەیوەندییەکانی کردۆتەوە (بەڵام رەنگە پێشتر وا فرە لێکجانەدەکرانەوە). واتا نابێ وا بزانین کە رەخنە لە دەسەڵات، وەك ئەفراندنی تیورییەکی نوێ و سەردەم خولڤێن، کە زانیارییەکی زیاد لە پێویستی بەدەستهێناوە، بۆ نموونە کەموکوڕی تیوری ئابووری، تیوری سیاسی و تیوری بە کۆمەڵایەتیکردنی پڕ کردبێتەوە. کەواتە رەخنە لە دەسەڵات نابێ وەك "پێشبڕکێکارێکی تێگەیشتن" ("ڕوانە، ئەوە منم خاوەن راستی!") سەیر بکرێت، بەڵکو دەبێ هاوشانی راڤە رەخنەییە بنەماییەکانی ترەوە، وەك زنجیرەیەك لە بنەماکاری پەیوەندی نێوان مرۆڤەکان سەیر بکرێت. راڤەیەك کە پاش ئاماژەیەکی جمەدارانە کەمێك لە سێبەری (نیتشە)دا رەنگە وێڕای ئەوانی تر لەو حەفتاو پێنج ساڵەی دواییدا وەستا بێت، کە لەوێدا شێوەکانی دەسەڵات بە ڕەهایی پەلیهاوێشت. راڤەیەك کە رەنگە کات بەسەر چووبێت –کات لە کات ترازاوە چیتر پەرە بسێنێت.

ئەوەی کە لەم ناوکۆییەدا بەرجەستە کرایەوە نمایشێکی گشتیی بوو کە سەبارەت بە بابەتی دەسەڵات دەگوترێت. وەلێ لە کاتێکدا کە هەر کەسە و دێ بۆ خۆی تێزێک دەخاتە روو، کە بۆچی لەم چوارچێوەیەدا

بەردەوام لەمەڕ ***دەسەڵات و مەیل*** قسە دەکرێ؟ کەواتە منیش دەمەوێ تێزەکانی "خۆم" لە شێوەی دوو پۆستولات/-بێمەرجی(1) بخەمە روو:

1- دەبێ وەک پەیوەندی هێز لە پەیوەستی نێوان مرۆڤەکاندا پروانینە ***دەسەڵات***. 2- دەبێ وەک وزەیەکی غەریزە لە پەیوەندی لەنێوان مرۆڤەکاندا پروانینە ***مەیل*** . دواجار دەسەڵات و مەیل لێکئاڵاون.

هەڵبەت لەم ناوکۆییەدا یەکێك لە خاڵەکان ئەوەیە کە هەر کام لە "دەسەڵات" یان "مەیل" لە تیوری سیاسی (مارکسیزم) و نەخۆشی دەروونی (دەروونشیکاری)دا دوو چەمکی بەربڵاون. واتا ناوەخنەکانیان لە پێشدا بە خۆرا دەستەبەر نەبووە، بۆ نموونە چەمکی "ململانێ" (ململانێی چین) و "غەریزە" دەکەونە خانەی ئەو لێکۆڵینەوە ترادیسیۆنە ناوبراوە. بۆیە مرۆڤ خۆی دەتوانێ لەگەڵی بێت و ئەوانە "دەستەبەر" بکات؛ ناوەڕۆکیان بداتێ و مشتوماڵیان بکاتەوە. سەبارەت بە پرسی چەمك، کە بە باشە و خراپەوە، بەندە بە "دانی پێش دەستپێک" و دیاری نەکردن لە پەیوەندی لەگەڵ پلە وەرگرتندا، کە باشتر خۆی لە رەخنەی سیستەمی هزرکردنی مارکسیزم و رەنگە دەروونشیکاریدا چەسپاندووە.

بۆیە ئەو چەمکانە، ***دەسەڵات*** و ***مەیل***، راشکاوانە خۆی رەپێش بکا و ئەو رەخنە خاو و تەمبەڵە لەو رەخنانەی دوایی یان لەو رەخنە کەمێك خەو سووکە وشکەڕۆیانە بێدار بکاتەوە. ئەگەر نەشێ رەخنە لە دەسەڵات بۆ شتێکی تر بەکاربهێنرێت، دەبێ بۆ خۆی هەمیشە شتێك بێت.

کەواتە رەخنە لە دەسەڵات بریتیە لە راڤەکردنی دەسەڵات و مەیل. ئەمەش نەك بۆ ئەوەی سنووری مارکسیزم لە "ژێرخانەوە" "بۆ چەپرەوی" و دەروونشیکاریەوە ببەزێنین، بەڵکو بۆ ئەوەی لە کاتێکی نوێدا ئاماژە بۆ ئەرکێکی نوێ بکەین. ئەمەش نەك لەبەر ئەوەی تیوری بە "ت"ی گەورە نیشانبدەین، بەڵکو وەك تیوریەکی *گونجاو* بۆ رەخنەگرتن لە بوارێکی پشت گوێخراو، دیو بە دیو لەگەڵ پانتاییەکانی تر، نیشانبدەین.

لێرەدا رەخنە لە دەسەڵات هەوڵێکە بۆ نەخشەکێشانی بوارێك، کە رەنگە بە ئاراستەیەکی لار خۆی ببینێتەوە لە پەیوەندی لەگەڵ بواری غەریزە و ئابووری، نێوان بواری زمان و سۆبژە، لەگەل چەمکگەلی "دەسەڵات" و"مەیل" کە ئەو هەردوو هاودەمە هێشتا بە تەواوی پێناسە نەکراون.

گەر مرۆ بتوانێت بەو بازنە بە دەور کێشانە کاتییە و دابەشکردنەی ئەو پانتاییە رازی بێت، ئەوە مرۆ روخسەت دەبەخشێ بۆ پیادەکردنی دەسپێکی لێکۆڵینەوەیەك، کە دەخوازێ کتوپڕ کەمێك لەسەر پەیوەندی دیسپلینەکانی ئەو رەخنە باوانە بهزرێ. گەر ئەوەش نەبوو، مرۆ ناچارە لە پێناو هزر کردنێکی تر خۆی بۆ بانگێکی سەربازیانەی رێك وەستاو مشتوماڵ بکات.

2- ستراکچرالیزم، ستراکچرال مارکسیزم و پۆستستراکچرالیزم

ئا) ئالتوسێر: مارکسیزم- و رەخنە لە دەسەڵات

ئەم بەشە بە گشتی تایبەتە بە سێ فەیلەسوف کە بە پۆستستراکچالیزم ناودەبردرێن: میشێل فۆکۆ Michel Foucault، ژیل دولۆز Gilles Deleuze و ژان-فرانسوا لیۆتار Jean-Francois Lyotard.

هەڵبەت ئەمانە "تەنیا" بە کاریگەری دوا بەرهەمەکانیان، کە لە 1972 دەستپێدەکا، پۆستستراکچالیزمن. لەهەمان کاتدا پۆستسرالچالیزم زیاتر ئاماژە پێدانی قۆناغێکە (بەشێکیش ئاماژە کردنێکە بۆ بابەتەگلێك) نەك ناوێك بۆ رەوتێکی فەلسەفی یان قوتابخانەیەك. بەو مانەیە مرۆ دەتوانێ بێژێ کە پۆستستراکچالیزم لە فەلسەفەی فەرەنسیدا هەوڵی چەند تێروانینێکی تیوریانە بوو، کە لە ئەوەڕۆی ستراکچالیزمەوە سەریهەڵداوە (لەوانە کلاود لێڤی شتراوس نوێنەری دەکرد). پۆستسراکچالیزم هەوڵدەدا لە روانگەیەکی رەخنەییەوە چەند واتایەك لە تێروانینەکانی ستراکچالیزم پەرەپێبدا. لەم دواییانەدا پۆستستراکچالیزم یان ئەو "فەلسەفە نوێیە"، وەك شێوە بەرتەکێکی تیوری-فەیلسەفییانە لەبەرانبەر ستراکچالیزم سەریهەڵدا، کە رەنگە تەمەن درێژ نەبێت. بەڵام پۆستستراکچالیزم، وێڕای ئەمەش بە ئاگاییەوە مەودای خۆی لە بەرتەکی ئەو فەلسەفە نوێیە

بەناوکراوانەوە دیاریدەکات، ئێستاش-بۆیە لە جەم فەلسەفەی راستڕەوی جێگۆرکەر خۆی سەپاندووە-بە پلەیەکی بەرزیش لە جەم هەڵوێستی سیاسی راشکاوانەی ئەوپەڕی چەپڕەو، (کەمایەتییەکان، دژی بزاڤە تاکدەسەڵاتخوازەکان...هتد) سەپێنراوە.

هەربۆیە جێگەی خۆیەتی لە ستراکچالیزمی فەرەنسییەوە دەستپێبکەین بۆ ئەوەی بگەین بەو فەلسەفە شۆرشگێرانە (سوبێرسیف فیلوسوفی)ی پۆستستراکچالیزم ، واتا بگەین بەو *شێوازە* راساوەی *فەلسەفاندن کە* دەخوازێ ئەو فەلسەفە باوە پروخێنێت.

مۆدێلی تاوتۆکردنی سەرکەوتنەکانی ستراکچالیزم لە رۆژگاری دوای شەڕی جیهانی لە نێو زانستی زماندا، خەڵکناسی/ئەنترۆپۆلۆژی و دەروون شیکاری، ئەو سەرکەوتنە کەم و زۆرانەی کە لە بواری رەخنەی ئەدەبیدا پیادە کرا (لەوانە لای رۆلان بارت)، کەمێک زووش کایەکانی لەسەر فەلسەفەی فەرەنسی و پەیدا بوونی تێورییەکان بە گشتی بەدیار کەوت. لەو ناوکۆییەدا فەلسەفەیەك خۆی رەپێش کرد، کە لە نێوان مارکسیزم و ستراکچالیزمدا بوو، کە لەوەدا فەلسەفەی لۆیس ئالتوسێر تایبەتی خۆی هەیە. کە پایەی تیوریەکەی بە ***ستراکچال مارکسیزم*** ناودەبردرێت؛ ئەمەش دەکرێ پێشەکیەکی گونجاو بێت– هەندێك پێیان وایە کە بە هیچ شێوەیەك گونجا نیە ، بۆ مامەڵە کردن لەگەڵ ئەو دەسەڵات و مەیلەی کە لەناو فەلسەفەی پۆستستراکچالیزمی فەرنسیدا لە ئارادایە. لە یەکەم نیگاوە راڤە کردنی ئالتۆسێر بۆ مارکسیزم بە پۆلێنکردنە نێگەتیفەکەی لەمەڕ مارکس کە کاریگەری هێگلی بەسەرەوەیە، هەروا تەواو خۆ بە دوور گرتنی لەو بەرهەمانەی کە مارکس لە کاتی لاویەتی نووسیوویەتی، واتا لە چەمکی بە نامۆ بوون و ئەوانی تر، وەك ئۆرتۆدۆکس (کلێسەیی) خۆی بنوێنێت. بەڵام ئالتۆسێر بە رێگای خودی مێتود، چەمك و کۆمەڵێ لە ئاکامگیرییەکانی، بە تەواوی خۆی لە ئۆرتۆدۆکسیەت جودا دەکاتەوە.

ئالتۆسێر لەو دەگمەنانەیە، لەناو ترادیسیۆنێکی داخراوەی کۆمونیستیدا، کە بە کەرەسەی چەمکێکی نوێ و بە رەواج، بوێرانە

خوێندنەوەکەی خۆی بۆ مارکس ئەنجام دەدات. لە جیهانی فەرەنسیدا تەنیا سارتەر – چەند ساڵ پێشتر، لە بەرهەمەکەیدا "رەخنە لە ئاوەزی دیالێکتیکی 1960" ، بە تێگەیشتنێکی جودا و بە وێنەی تایبەتمەندیەکەی ئالتۆسێر - توانی بە بێ بنەماڕێژیەك و بە بەکارهێنانی هەموو پەیامە شیاوەکانی ئامرازەکانی زانیاری، وێڕای "بۆرژوازیانە" و "مارکسیانە"، خودی مارکس بخوێنێتەوە. بەڵام سارتەر لە دەرەوەی تراسیسیۆنی مارکسیانە بوو، یان بە واتایەکی تر: ئەو ئەندامی حیزب نەبوو. ئێستا من، بە شێوەیەکی ئاوەڵا دەمەوێ بڵێم، کە بە بڕوای من رەنگە سارتەر و ئالتۆسێر بناغەدانەری رەسەنی، بەلای کەمیەوە لە جیهانی فەرەنسیدا، رەخنگری دەسەڵات بوون. وێڕای ئەمەش ئەوان بوون کە لەم ساڵانەی دواییدا بە مەرجی مێژووی تیورییانەوە رێگەیان بۆ گفتوگۆیەکان لەسەر دەسەڵات خۆشکرد.

ئالتۆسێر کەوتۆتە ژێرکاریگەرییەکی قووڵی ئێپستمۆلۆژی (زانستی زانین) یان زانستی تیوری هاوچەرخی فەرەنسی (باشلار، سانگولێم)، بەشێك لە تەوژمی ناو دەروونشیکاری (لاکان) و ئەنترۆپۆلۆژە ستراکچالیستەکان (لیڤی-شتراوس). ئەو بە کۆوتاری "بۆ مارکس" و کۆبەرهەمی "خوێندنەوەی سەرمایە" (هەردوکیان لە 1966دا بڵاوبوونەتەوە)، خۆی ئامادە کرد تاکو لەناو "سەرمایە"دا تایبەتمەندی چەمکە مارکسییەکان مشتو ماڵ بکات. ئالتۆسێر بەمە ئەو چەمکانە لە سیستێمێکدا رێکدەخات، کە ئەو پێشتر بە ئاماژەیەکی بە پێزی جەستەییانە رادەگەیەنێ کە تاکە کارێکی پڕ بە پێستە – لە هەمان کاتیشدا مارکسیستیەکی راستینە و لەگەل ئێستادا گونجاوە – تیورییەکی مارکسی و فەلسەفیانەیە. ئەو "فەلسەفە"یەی کە لەسەر "سەرمایە" و لە زانستدا کاریگەری هەیە، کە دەبێ لەو بەرهەمەدا شیبکرێتەوە و لەو بە دوا گەڕانەش تەنیا بە هاوکاری خوێندنەوەیەك ئەنجامدەدرێت کە پێدەگوترێت نیشانەگەریی/سیمپتۆمال. لە بەرانبەر ئەوەشدا دەکرێ بڵێین کە ئالتۆسێر بەهرەی لە خوێندنەوەکەی لاکان لەسەر فرۆید وەرگرتووە.

هەڵبەت لە جەم ئالتۆسێر ***خوێندنەوەی نیشانەگەریی*** مانای *مێتۆدێکی ئێپستمۆلۆژی بۆ دۆزینەوەیەکی زانستیانە* دەبەخشێ. واتا مرۆ بە یارمەتی ئەو مێتۆدەوە دەتوانێ پێشهات و گۆڕانە ئیدیۆلۆگیەکان

بدۆزێتـەوە و دەستنیشـان بکـات، کـە بـەمـەش ئـەو خوێندنـەوەیـە دەبێتـە ***زانست***.

بە دیدی ئـالتۆسـێر و لێکۆڵینـەوەی گروپـەکـانی نزیـك ئـەو کـە مـارکس دەرکی زانیارییەکی تازە پێشـەکەشـدەکـا، واتـا لای ئـەو زانیـاری نـەریتێکـی تێوریيە (teoretisk praxis) کە لەو "سیستەم"ەی کە چەمکـەکـان دروسـتی دەکەن، خۆی لە خۆیدا، بە هەمان شێوە وەك ماتماتیك لە هـزری گرێکـی و فیزیا لای گالیلی و نیوتن، بۆ زانستایەتی خۆی گەرەنتیەك دەبینێتـەوە. واتـا مارکس، نەك بەرەو ئیدیالیزمی هیگلی بەڵکو بە گشتی بەرەو مێتودەکانی ئەزموونگەری و پیادەکـاریش، سـەرە داوەکـان لێکـڕادەکێشـێت. بـەگـوێرەی راڤەکاری ئالتۆسـێرەوە مـارکس "پێشـبینی" ئـەو سـتراکچالیزمە نوێبـاوەی کردووە، سامانەکەی بریتیە لەوەی کـە ئـەو، بـە بـەراورد لـەگـەڵ داهێنـانی کێشـوەر و ماتماتیك و فیزیای پێشتر، کێشـوەرێکی تـازەی زانسـتی، مێـژوو، دۆزیـوەتـەوە. کـە لـە نێـوان سـاڵانی 1961 و 1966ەوە لـە نوێگـەرییـە ستراکچالیستییەکانی نێو مارکسیزم بەرجەستە دەبنەوە.

وەلێ ئەوە چ پەیـوەندیـەی هـەیـە بـە رەخنـە لـە دەسـەڵات؟ بـەڵـێ، بەشێکی زۆر پەیوەستە بە دەسەڵات.

ئەوە یەکەم وەرچەرخانە– بە گوێرەی زانیاری من- لـە نێـو ترادیسـیۆنی مارکسـیانەدا پرپـارێکی وا لـەگـەڵ خـودی مـارکس رووبـدات. ئـەو وەرچەرخانەش رەتکردنەوەیەکـی توونـدی ئاکامیگیرانـەیـە لـە هێڵگـەلێکـی بنەمای "بۆرژوازیانـە" لـە هـزری مارکسـدا؛ کـە ئـەم کـارەش پـۆلێنکردنێکی بوێرانەیە لە هزری بوژاوە و پەلکێشاوی کێوییانـە لـە هـزری مارکسـدا، کـە هاوئاستی ئەم سـەردەمەی ئێمـەیـە، جـۆرە رووبـەڕوو بوونـەوەیـەکـی وا تـا ئێسـتا ئـەنجـام نـەدراوە کـە بتـوانێ بـە تـەواوی تیـوری مارکسـی دابمـەزرێنێتـەوە، هـەروا ئـەو رەخنـەیـە هیچێـك لـە دیکتاتۆریـەتـی و بـە دیکتاتۆریکراو لە بە خراپ بەکارهێنانی لە مارکس نەبواردووە.

مارکسـێکی راسـتەوخـۆ – رەخنـەی مارکسـیزمی و بـە ناڕاسـتەوخـۆ رەخنە لە دەسەڵات، پێشنیاز کردنەکە بەمجۆرەیە!

1- *رەخنەیەکی راستەوخۆ و بونیاتنەرانەیە لـە مـارکس* بـۆ ئـەوەی ئـەو کاکڵە ئاوەزگـەراییـە لـە تێرامـانی ئـەودا ، لـە پشـتـەوەی خـودی خۆیـدا، لـە

کاتیکی دیارکراو، لە چەمکە بێتوانایەکانی، دەستکەنە بکات. *رەخنەیەکی راستەوخۆ لە مارکسیزم و هاوکات لە پاڵ ئەمەش رەخنەیەکی ناڕاستەوخۆ لە دەسەڵات* (پەیوەندی نێوان زانیاریی، دەسەڵات و سیاسەت): بەشێکی بۆ ئەوەیە کە ئەو شتە وشکەڕۆیە (دۆگماتیك) شێوێنراوانە (داپۆشراو، حازر بەدەستەکان)لە تێڕامانەکانی مارکس هەڵبماڵێت، بەشێکی تریش بۆ ئەوەی بە ڕێگای بەرپەچدانەوەیەکی تیوری لایەنی روشێنەرانەی سیاسی "بە هەڵە بەکارهێنانی دەسەڵات" لە مارکس (ستالینیزم) بەرجەستە بکاتەوە.

2- لێ وێڕای ئەمەش *رەخنەیەکی راستەوخۆ و بونیاتنەرانە لە دەسەڵات* پێشکەش بکات. واتا رەخنە لەو دەسەڵاتە گەورەیە (لە ئامرازەکانی دەوڵەتی ئیدیۆلۆگی) بگرێت، هاوکات مێشێل فوکۆ رەشنووسی شرۆڤەیەکی تیوری، بە ڕێگای شیکردنەوەکانی بۆ *میکرۆفیزیك*: لە کەناڵە "بێبایەخ" و هەمیشە پشتگوێخراوەکانی پەیوەندی دەسەڵات کە لەناو تۆری پەیوەندییەکانی مرۆڤدا ئامادەیە، واتا لەمەڕ ئەو "دەسەڵاتە بچووکەکان" پێشکەشدەکات.

ئیدیۆلۆگی و ئامرازەکانی دەوڵەتی ئیدیۆلۆگی، (1970)، کە نووسینێکی چکۆڵەی ئالتۆسێرە، رەنگە ئەو بەرهەمە سەرەکیە بە جۆرێك گرینگی پێنەدرابێت، بەڵام بە بڕوای من نوێترین رەخنەی فەرەنسیە لە دەسەڵات، بۆیە کەمتر بۆ نەخشەکێشانی تیورییەکی گەورەتر لەسەر پێکەوە بەستانەوەیەك بۆ بەرنامەی راڤەکاری بەکار دەهێنرێت. کەچی بەرهەمە سەرەکیەی دووەم، *کۆنتڕۆڵ و سزا* کەی فوکۆ سەبارەت بە رەخنە لە دەسەڵات،کە لە 1974 چاپکراوە، وەك ئەوەی ئالتۆسێر پشتگوێ نەخراوە.

ب) فوکۆ: سەبارەت تیوری مەرجداریەتی مێژوویی (وێڕای تێوری دەسەڵات)

هەمان ساڵ کە ئالتۆسێر خەریکی پۆلێنکردنی پەیامەکەی بوو لە مەڕ رەخنە لە دەسەڵات، فوکۆش بە زۆری پشتگیریە کۆکراوەکانی رۆناکبیری رۆژئاوای بەدەست هێنا، بەڵام کتێبە پرشنگدارەکەی (کە بە ئینگلیزیی - ئەمریکییەکە بە *The Order of Things*) وەرگێردراوە (بە فەرەنسی سوێدی و عەرەبیش لە ژێر ناوی *وشەکان و شتەکان* رۆیشتووە)، کە لە مشتومڕی فەلسەفی فەرەنسیدا بووە میراتگری شۆرگێڕانەی بوونایەتی- Existentializm ی کارە سەرەکییەکەی سارتەر *بوون و عەدەم* (1943). ئەو کتێبە هەروەک بووناندن (بە بوون کردن) "بونیاتگەری" رەواجێکی زۆری بە دەست هێنا و لە ناو کولتور-و مێژووی هزردا بەلەدی بۆ هزراندنێکی تەواو تازە کرد. وێڕای ئەمەش بەلای فۆکۆشەوە *وشە و شتەکان* واتای ئاکامگیریی یەکلاکردنەوەیەک بوو لەگەڵ شێوازە باوەکانی وەک *Geisteswissenschaft* لە دیلتی Dilthey وە تا گادامێر Gadamer و دەوروبەرەکانی هایدگەر و هەموو شێوازە باوەکان لە هومانیزم دیاریبکا.

بۆ ئەوەی **رۆح**، **مرۆڤ**، **هومانیزم**، **پێسەوەچوون** و **ئاوەز** (لە چاپکردنە گریمانەییەکان) نمایشبکات. وەهمەکان - یان بەلای کەمییەوە وێناندنەکان کە لە بەجێهێشتنی بواری زانیارییەوە بەڕێوەن – فۆکۆ رۆدەچێتە ناو ئەو لێکۆڵینەوەیەی کە خۆی بە ئەرکۆلۆژیای زانیاریی ناوبێژی دەکات. ئەو لێرەدا لە ساڵی 1969ەوە بەو ناونیشانە خۆی بۆ ئەو بەرنامەی نووسینە: بە لێکۆڵینەوەیەکی هزریانەی مێژوو لە زانیارییە مرۆڤایەتییە داپۆشراوەکان و هێڵێک لەو زانیارییە باوە مێتود ئامێزانەی کە بە مەرجەکان دەوروپێچ کراون بۆ ئەو چەشنە لێکۆڵینەوانە، خۆی ئامادە دەکات. لە *وشە و شتەکان* دا فۆکۆ هەر لە سەدەی ناوەڕستەوە تا ئەمڕۆ لە ناو چەند بواری سەرەکیدا (زمان، ئابووری و ژیان) بۆ زانیارییەکانی مرۆڤ، ئەو بنەما زانیارییەی کە پرینسیپەکانی کۆنترۆل و لەو دەرپرینە زانیاریانەی مرۆڤایەتی کە لە هەندێک شوێنی "جوگرافیا ناوچەییەکان" و لەناو هەندێک سەردەمە دیارەکاندا لە خۆیاندا هەڵیان گرتووە، بە دوای نەخشەی مەرجدارە بیرلێنەکراوکاندا دەگەڕێت. فۆکۆ ئەو بوارە بناڕغەڕێژانە بە

سیستەمی زانیاریی – *ئێپستێمێەکان*- (epistemèer)، *"بناغەکانی زانیاریی"* ناودێر دەکا و ئاسۆی ئەو زانیارییانە یان بنەمایە زانیارییانە، لە ناو توانای مەرجدارییەکانی بیرکردنەوە نامۆدێرنن و بە گوێرەی کاتە دەستنیشانکراوە مێژووییە ناسراوەکان بڕیار دەدرێت. یان بە واتای فۆکۆ: **سەرەتاگە مێژووییەکان** – HISTORISKA APRIORIER.

وێڕای ئەمەش فۆکۆ رادەگەیەنێ کە ئەو بناغە جیاوازانەی هزراندنی *ستروکتور*، رێزێک لە سیستەمی هاوپێوەند پێکدێنن کە دەکەونە ژێر ئەو ئاگاییە راستەوخۆیەی کە جڵەوی سەرگوزەشتە و بۆچوونەکانی مرۆڤ دەکات. واتا یەکێک لە نزیکترین پوختەی لاساییە گاڵتە ئامێزەکەی بەمجۆرەی خوارەوەیە:

لە دەورانی رێنسانسدا شت (thing) لە گۆشەنیگای پرینسیپی *لێکچوواندن* (analogi)یەوە رێکخرا. جیهان وەک کتێبێکی گەوەرە دەخوێندرایەوە و راڤە دەکرا، لەناو ئەو کتێبەشدا توانای رۆشنبیریی مرۆڤانە لە خاڵەکانی لێکچوواندنەوە نیشاندەدرا. لە دەورانی-کلاسیکی و قۆناغەکانی بەدواوە تا رۆشنگەریی گۆڕانێکی بنەڕەتی لە جیهانی سیستەمی زانیاریی-ئێپستمێ sèpistmè رۆژئاوا هاتە کایەوە: تەنیا خودی بەراورد کردن لە نێوان چەندایەتی کتومتی پەتی و کۆنترۆلی کتومتیانەی چەندایەتی یان مشتوماڵکردنی *لە رادەبەدەری* وەک شرۆڤەکردنێکی مێتودیکی و شێوازی تێگەیشتن دەستپێدەکا. لە دەورانی 1800دا رووی **مێژوو** بەدەر دەکەوێ و دەبێتە بڕیاردەرێک بۆ تێگەیشتنی "شت". هاوکات بە رای فۆکۆ ئەو بە مێژووبوونە دەبێتە چوارچێوەیەک بۆ تێگەیشتن و ئەوجا لە بواری زانیندا **مرۆڤ** بەدیاردەکەوێت. بوونەوەرە مێژووگەرا -historicitet زیندووەکان، مێژووگەرا ئابووری و *داهێنانەکانی* زانستە کۆمەڵایەتی و زانستە مرۆڤایەتیەکان تایبەتمەندییەکن لەو ئێپستمێیە نوێیە، کە ئێمە هێشتا (بەڵام تا کەی؟) بەشێکین لەوە.

هەڵبەت وێڕای ئەمانە لە *وشە و شتەکان* دا پرسیار دەکا لەمەڕ کێشەگەلێکی *ڕوونەکراوە* (روونیش ناکرێنەوە؟) لە کولتوری خشۆکیەوە بۆ خەملین – kulturmetamorfos و تاوانی ئێپستمۆلۆگیانە، نەک لەمەڕ پلە بە پلەی نەشونمای ئاوەزگەرایانە، ئەوەی کە پێیدەگوترێ پێشوەچوون.

ئەوەی کە فۆکۆ ناڕاستەوخۆ لە *وشە و شتەکان دا* پیشانیدەدا ئابووری،

جوداهەڵگری، پەیوەندیە فراژاوەکانی هزرە - لە نێوان مرۆڤگەل و شتەکاندا- هەمیشە و لە هەموو شوێنێکدا *مێژوویەکی مەرجدارن*. هەلبەت پەیوەندییەکانی دەسەڵاتیش بە هەمان شتە. لە *وشە و شتەکان دا* "سەرەتاگەی بە مێژوو بوون" دەبێتە کلیلی چەمکەکان. کۆپلەی مێژووی هزری ئەرکۆلۆژیای زانین لە سەرەتاوە تا کۆتایی لەسەر *زانیاریی* مرۆڤانەیی و نەریتی مرۆڤایەتی کە *مێژوویەکی مەرجدارە* قسە دەکا. "سەرەتاگەی مێژوویی" کلیلی چەمکەکانە لە *وشە و شتەکاندا*. بەشی ژینالۆژیای ئەرکۆلۆژیانەی مێژووی هزر لە سەرەتاوە تا کۆتایی لەمەڕ ئەوە دەدوێ کە *زانینی مرۆڤانەیی و نەریتی مرۆڤانەیی مەرجداریەتی مێژووین.*

تەواوی تیوری و تەواوی پیادەکردن مەرجداریەتی مێژوویین. بەرزکردنەوەی "چەمکە بنەرەتییەکان" بۆ رەوایەتی خۆیان، چیەتیە ئەپستراکتەکان – **هەقیقەت**، **رۆح**، **مرۆڤ**، **سەرمایە**، **نائاگایی**، **زمان** یان **دەسەڵات** – سەفسەتەیە و دەشکرێت بە سەفسەتە، ئاکامی ئەمەش کەم یان زۆر دەبێتە تێڕوانینێکی دۆگمایانە و تیوریەکی تێرۆریستانە یان سیستەمێکی تۆتالیتاری پەتی. ئەو بۆچوونە بۆ من هەمیشە وەک سەرچاوەی هێزێک لە کتێبی رچەشکێنی *وشە و شتەکان* دەبینرێت، لە راستیدا فۆکۆش لە دوا بەرهەمەکانی هەوڵیداوە کە لەو بۆچونەوە ئەو فەلسەفە ناشیرینانە و ئاکامی مێژووە هزرییەکان زەقبکاتەوە. واتا بۆ ئەمە بنەمای تێزەکەی بۆ لە *وشە و شتەکان* مشتوماڵ دەکات. بە رای من، روانگەیەکی باشە بۆ راڤەکردنی دەسەڵات و رەخنە لە دەسەڵات.

دەسەڵات – مەیل – فەلسەفەی راسانگەریی (دێریدا، لیۆتار، دولۆز و فۆکۆ)

دەسەڵات و مەیل، چوون بە دوای شوێن پێی فەلسەفەیەکی راسانگەر – با بڵێین بۆ ئەمە پێشنیازێکی باشتر دێتە پێشەوە و رەنگە ئەو بەناوکردنە راستەخۆیە لە تەک دوا خولیایەکان لە فەلسەفەی فەرەنسیدا بچەسپێ. بەهەمەحاڵ ئەوەیە کە لە زۆر لاوە باسکردنەکە لەسەر ئەو مەسەلەیە. بەلای کەمیەوە لەناو جوگرافیای فەلسەفەی نوێی فەرەنسیدا راپەڕینی مای 68 **داپرانێکی** پێشهێنا، کە وێدەچێ تا ئەمڕۆش لەناو

فەلسەفەدا قووڵتر و تا ئەمڕۆش رادیکالتر لە بواری ئابووری، سیاسی و مۆرالییدا بەرجەستە دەبێتەوە. لە راپەڕینی 68 ی مای – وەک دوا خاڵی گەورە و سیمبولێک بوو بۆ راپەڕینی لاوان، شۆرش و شۆرشی کولتوری – زۆرێک لە فەیلەسوفی فەرەنسی لە خودی ئارەزووی خۆیانەوە رووبەرووی جەختکردنەوەیەک بوون کە لەگەڵ هەموو میراتی فەلسەفەوە لە پلاتۆنەوە تا هێگل داپڕێن. بە پرِوای زۆر لایەنگیرانی ئەو فەیلەسوفانە پێویستە مرۆڤ بە هەمان شێوە لەمەڕ مارکسیزم و فرۆیدیانیزم بهزرێ کە دواجار تایبەتمەندییەکانی ئەوانە جۆرە میراتگریەکە لە نەریتی ئاوەزی رۆژئاوایی و خۆشەویستی کوێرانەی ئاوەز، کە درێژبوونەوەکەی "گوتاری دەسەڵات"ە: بۆ مەبەستی کۆنترۆلکردن هزری باڵاپیاو و/یان هزراند بە خۆیەوە دەگرێ. لەو ناوکۆیی /کۆنتێکستەدا تەنیا نیتشەی لێدەرچوو کە گومانکاری و ناڕازی بوونی لەسەر هەبێ، بەڵام نیتشە پێشتر لە کاتی خۆیدا بە تێزەکانی خوڵقێنەری گومان بوو. مێژووی فەلسەفەناسی فەرەنسی فەرەنسیۆس شاتەلێ - Francois Châtelet لە کتێبە ئاکامگیرە رچەشکێنەکەیدا *فەلسەفەی ئەکادیمی – La professeurs des philosophie* دا (1970)، هەرچەندە ئێستا مەیلەو فەرامۆشکراوە، رەخنەی لە هەموو *ئنیستوتێتە فەلسەفیەکانی* فەرەنسی لە جۆری ئەوانەی کە لە خوێندگای دواناوەندی و پلەی زانکۆکان جێگیرن گرت. شاتەلێ لەو شوێنانە، لەو ئامرازە گونجێنەرانە ناڕازی بوو، کە لەوێدا "ئیدیۆلۆگی بۆرژوازی" دەستی بەسەر داگرتوون، ئەو ئیدیۆلۆگیەش ئەو رەخنە جەربەزەیەی کە لەو نەریتە فەلسەفیە دورودرێژە هەیە بە جۆرێک فۆرمۆلە دەکا کە خزمەت بە بەرژەوەندیە تایبەتییەکانی بۆرژوازی بکا و ئەو نەریتە باوەی فەلسەفەش بریندار نەکا و نەیتوێنێتەوە. مرۆ دەکرێ ئەوە بە ***کولتوری جڵەوکردن*** ناودێر بکات.

ژاک دێریدای فەیلەسوف و تێۆروانی دەق، کە پێکڤە لەگەڵ ئالتۆسێر مۆرکێکی زۆریان لەسەر "نیستوتێتی خوڵقێنەری بلیمەتەکان– École Normale Supèrieure "، بەجێهێشت، بە روو هەڵمالین لەسەر حەزی دەسەڵات کە زاڵە بەسەر جەوهەری خوێندندا بە تەواوی ئەو رەخنەیان پەیرەو کرد. دێریدا ئەو زانکۆ– و رەخنە فەلسەفیە بە پرۆژە تێورییەکەی خۆیەوە دەبەستێتەوە: **هەڵوەشاندنەوە** - DECONSTRUCTIONی

فەلسەفە، واتا لێکداپچڕاندنی نەریتی فەلسەفەی رۆژئاوا، واتا پارچە پارچە کردنی بۆ تیکەی بچووک و تاقیکردنەوەی تاکوو گەر بکرێ لەسەرەتاوە بە هەڵبژاردنی بناغەیەکی تر بونیات بنرێتەوە.

دێریدا بە گوتنەوەی وانەی فەلسەفە و بە داهێنانی رەخنە فەلسەفییەکانی، کە لەوێدا چەمکی *جیاوازی* – *La diffèrence* جێگەیەکی گرینگی هەیە، بە هێواشی بێوچان و بێسڵەمینەوە بەردەوام بوو لەسەر هەڵوەشاندنەوەی ئەو مێتافیزیکە رۆژئاواییە کە لە پلاتۆنەوە دەستپێدەکا تا هێگل. ئەو تایبەتمەندییەی دێریدا ئاسایە لەسەر پرۆسەی بە پارچە پارچە کردن بەوەی کە تەواوی نەریتی کولتوری رۆژئاوا لەسەر **لێکچوواندن** بونیاتنراوە، هزرکردنەوەی لێکچوواندن کە لەسەرخۆ ئیمەی خێل و کوێر کرد. بە دەربڕینێکی سادە تێزی دێریدا وەستاوە لەسەر ئەوەی کە ئەگەر مرۆ دەستی بە بیر کردنەوە کرد و چاوی هەڵێنا جیاوازی دەبینێت، دواجار مرۆ دەتوانێت هەم فەیلەسوفانەو، هەمیش گشتایەتی بە فرەوانی ببینێت. دێریدا کردەی خۆی وەک *داڕماندن* – *destrukturering*ی *"بەناوەندکردنی ئاوەز- logocentrismen"*، بە پارچە پارچە کردنی ئاوەزی فتیشزم (لێرەدا فتێشیزم هەم بە واتای خەیاڵاندنی سێکسی بە ڕێگای شمەکی مێ دەگەیەنێ و، هەمیش خاوێنییەکی لە رادەبەدەر، وەرگێڕ)، پێناسە دەکات.

بە رای دێریدا دەبێ فەلسەفە لە **بوارە گشتییەکەی نووسیندا**، کە هەمیشە هەوڵیداوە بەسەریدا زاڵ بێت، *دووبارە بنووسرێتەوە*. دانانی نەخشەکەی بەمجۆرەیە: 1- نووسین= کەرەسە/دەربڕین/پایەکان. 2- بزوان ("دەنگی ئاوەز") = ئیدیالیتێت/نەخشەی لۆژیکی/*دابەشکاریە ئەبستراکتەکان*.ناخۆرسکی.

دێریدا هەموو راڤە و وانە گوتنەوە و وزە زانیارییەکانی بەکارهێنا بۆ ئەوەی ئەو دەقە فەلسەفیە مێژووییانە و مێژووی سەبارەت بە رەوانبێژیە جودایەکانی فەلسەفە بە کێشە بکات، بەڵام *هاوکات* فۆرمێکی تر بکاتە بەر ناوەڕۆکە باوەکانی وانە وتنەوەی فەلسەفە و فۆرمی وێناندنە گشتیەکان، بە مەبەستی ئەوەی کە زمانی فەلسەفەی راساو بکا بە ئامرازێک بۆ بەرەیەکی ئیدیۆلۆگی و سیاسی – من بەمجۆرە لە وزە و واتای رەفتاری دێریدا تێدەگەم. بە تایبەتیش لەم خاڵەدا من وا دێدریدا دەبینم کە بەهرە

بەخش و بێوێنەیە (ڕەنگە بە مەزەندەیەکیش "دانسقە" بێ)، واتا دێریدا تایبەت و توورەیە و وەک ئاژەڵێک بێوچان لە فەلسەفەیەکی **سیاسی** - "دوور" لە گشت شێوەیەکی پارتی سیاسی و لێکۆڵینەوەیەکی سیاسی بە مانای داخرا و بەر تەسکی سیاسیانە، کار دەکا. ئایا هاوچەشنێکی لەم جۆرە شێتە بەختەوەرە بوونی هەیە؟ بەهەمەحاڵ ئەوەیە کە ڕەسەنایەتی، ئۆرگینالیەتی دێریدا بەرجەستە دەکاتەوە.

بە هەمان شێوە ژان فرانسیس لیۆتار ی هزرڤان سەر بە هەمان فەلسەفەی وەرچەرخێنەرە- یان پرۆسەی فەلسەفەی راساوە کە لە دوای 1968ەوە ئەو ئاراستە هزریە بە فەلسەفەی فەرەنسی دەبەخشێت. لیۆتار بە ڕەگێکی بە هێزی لەناو دیاردەناسی (فێنۆمێنۆلۆژی) لە دواییدا پاش چەند ساڵ لەگەڵ بەرهەمەکانی مارکس و فرۆید نزیک بۆوە، کە ئەمەش دوای ساڵەکانی دوای راپەڕینی خوێندکار و- کرێکارانەوە ئەوی هاندا بەرەو ئاسۆیە "نوێ"یەکان. لیۆتار ماوەیەک خەریک بوو بە رامانێکی سەرگێژکارانە کە بەلای ئەوەوە لەوێدا هەموو شت مەیل بوو و، لەوێدا رزگار بوونیش بریتی بوو لە ئابووری لیبیدیانە (حەزی سیکسیانە). ئەو پێی وابوو پاش گواستنەوەی زانیاری "نەشوەی لیبیدیانە"ی خۆیەوە تازە چارەسەریەکی تەندروستی واقیعی و بونیاتنەرانەی تاقیکردۆتەوە و، لە سەفەری ئەوەیە کە ئەزموونی تایبەتی خۆی و سەرنجەکانی لە فێنۆمێنۆلۆژی، مارکسیزم، دەروونشیکاری و "فەلسەفەی مەیل" (سادێ، باتالی و ئەوانی تر) بە ئاراستە تایبەتیەکانی بەرنامەی چاڵاکی و پێشنیاز بۆ هاریکارییەکانی ئەوپەڕی بەرەی چەپرەوی ئاڵۆگۆڕ بکا.

کاتێ لیۆتار هەر زوو ئاماژە بە نیتشە دەکا، بەوە خۆی دەکا بە دەمڕاست بۆ ***نیهیلیزمێکی چاڵاک***. ئەو پێشنیازێکی - ئەنارکیستیانە دەکا-کە مرۆ بە ئاگاییەوە دەبێ بە پەلە پەردە لەسەر ئەو بەهایە روخاوانە، لە پێشەوەی هەمووشیان بەهای **راستیی** رۆژئاوا هەڵبماڵێ. وێڕای ئەو قەیرانی قەناعەتەی کە "ڕەفاهیەت"ە مۆدێرنەکان و کۆمەڵگای پیشەسازی پێیدا تێدەپەڕی، کەچی بەهای **راستی** (**راستی** وەک بەرزترین بەها) هێشتا لە سەرەوە دادەنرێ. چۆن و بۆچی؟ بەڵێ، بە ڕێگای ئەوەی کە دەسەڵات بەسەر بڕوا بوونێکی کوێرانە بە وێناکردنە

زانستییەکان (راستییە زانستییەکان) جێلەق نەبێ. ئەوەی کە لیۆتار دەیخاتە ژێر پشکنینەوە ئەو عەقیدە باوە زانستیەی تێکنۆکراتەکانە. ئەو ئیدیۆلۆگیە قالبدراوەیە لە کۆمەڵگای پیشەسازیە "لێکچڕژاوە"کەماندا کە ناوی **زانستە** و، ئەو ئەفسانە مۆدێرنە بەسەرماندا بەڵادەستە و هەڵسوکەوتمان لە شێوە دەگرێت.

لیۆتار لە وێناکردنی لەمەڕ *پیادەکردنی کاریگەری زانستیانە لەسەر مرۆڤ* ئەو مەترسییە لەناو گەشە سەندنی سەرمایەداریدا وەک **کۆنترۆلێکی رەها** بەسەر مرۆڤ و پەیوەندییە مرۆڤایەتییەکان ئاشکرا دەکا. ئەو بیرۆکەی زانستێک وەک رووبەڕوو بوونەوە لە بەرانبەر ئەو مۆدێلە سەرمایەدارییە دادەنێت کە نوێنەرایەتی جەخت لەسەر کاریگەری گوتاری زانیاری نەکاتەوە، بەڵکو گوتارێک کە زیاتر دامەزراو بێ لەسەر داهێنانی فەنتازیا لە چەشنی دەربڕینە پڕاو پڕەکانی ئەفراندن و جموجۆڵیە مرۆڤەیەتییەکان کە لە کارە هونەرییەکاندا دەفراژێ. ئایا ئەوە وەک شتێکی بێبایەخە و وەک ئەو شتەیە کە پێشتر زۆر جار بۆ نموونە لای مارکۆس - Marcuse ئاماژەی پێکراوە؟ بەڵێ، بەڵام هەڵبەت ئەوە رێی تێدەچێ کە سەرباری ئەوە "بێبایەخیەت" و هاودەم گوتراوەکانیش دەکرێ جارێکی تریش گوێمان لە لایەنی باشەکەی بێتەوە، رەنگە هەر ئێستا گرینگ پێدانێک و سیاسەتێکی دارێژراوی سەرنجکێش جاڕ بدات.

هەروا لیۆتار لە "یەکەی هزر کردنەوە" و هەڵوەشاندنەوەی خولیاکان و شیانی داڕمانەکاندا نیشانەیەکی پۆستەتیڤ دەبینێ. بە هۆی بەرز بوونەوەی هەر یەک لە فۆرمی کێشەکانی سێنترالیزم روو دەدەن.

ئەوەش لە گرژی پێگە کۆمەڵایەتییەکان لە رێگای ریزێک لە گروپە کەمایەتیەکان و بزاڤە راپەڕیوەکاندا سەرهەڵدەدەن، هەروا ئەو کێشەیە لە رێگای گومانی نەوەی تازەتر لە خودی سەیر کردنی بۆ **شۆرش** (کامە شۆرش؟) (بە کام مەرج؟) (بە کامە مەبەستیش؟) لە ئارادایە. بە واتای لیۆتار ئەو شەڕەنگێزییە جیاوازانە لە نەریت و رەخنە گومان ئامێزانە تەنانەت لەو رەخنە تیۆرییە باوانەش بوار بۆ گەشە کردنی جۆرە وزەیەکی نوێی فەلسەفی و سیاسیانە خۆشدەکەن. خودی لیۆتار، رەنگە زۆر بە سادەیی وەلێ وێڕای ئەمەش هزر وروژێنانە، ئاماژە بۆ ئەم ستراتیژانەی خوارەوە دەکا: جاڕدانێکی *گاڵتەجاڕ* هەڵگری هەمیشەیی و *پڕ لە بێز* بە دژی

دەسەڵاتدارە جێگیر و باڵادەستەکانی سیستەمی دەسەڵات؛ *جۆشدانێکی* کۆنکرێتی بەردەوام لە لایەن "بەهایە" جێگرتووەکانی سەرمایەداری بە رێگای *سوککردن* و خاڵەکانی پرۆتێستکردن؛ هاوکاتیش بەردەوام بە کاری *خۆڵ هەڵکەنە* (جۆرە گیانەوەرێکی بچووکە زەوی هەڵدەکۆڵێ و گیانەوەری بچووکی تر دەخوات، وەگێڕ) *کە مارکس پێشتر باسی کردووە. واتە ئەوەی کە لیۆتار ئومێدەوارەنە* بۆ رووبەڕووبوونەوەی *دەسەڵاتداران کاری بۆ دەکا* ***گەمەی*** *گروپە بچووک و لاوازەکانە*. کەواتە مەسەلەکە بەندە بە گروپە پەڕگیر کراوەکانی دەرەوەی دەسەڵات و کەمایەتییەکان، هەروا گشت مووچە لە خوارو دەست کورت و، چەوسێنراوەکان، ژن و منداڵەکان، کە رەنگە هەنگاو بە هەنگاو، بەهێزتر بن، لە بەهێزەکان بەهێزتر بن.

ئەوە لە بوارێکی بەربڵاودا بەندە بە هاندانێکی رەخنەیی کە مۆخی ناوەوە لە ئێسکە لیۆتاریەکەوە بئەنجنی و هەڵمژێ. لەراستیدا لەو "بیرۆکە ئاشکرایە ئاژاوەگێڕیە"وە ئازوقەی شەڕ هەیە کە دەکرێ بۆ رەخنە لە دەسەڵات هێزێکی تۆکمە و بە وەجی تێدا دەستەبەر بکەی. هەروا هەوڵێکی ئازایانەیە کە بە هەمان جۆر بیر لە هەمان پەیوەندییەکانی نێوان ***دەسەڵات*** و ***مەیل***، نێوان پەیوەندییەکانی هێز و هێزە هاندەرەکان بکەیتەوە.

کە بتوانی شەپۆلی مەیل، کە زەمینە خۆش بکەی بۆ "مەکینەکانی مەیل" (=مرۆڤەکان وەک کار کردنی مەکینەی بچووک لە ئابووری و وزە)، کە بەستەر و تاپۆکان کە تەکنیکە زل و مەکینە پیشەسازیەکان لە کۆمەڵگای پیشەسازیدا مرۆڤەکان وەک بوونەوەرێکی مەیلاندن ملکەچ دەکەن – بەمجۆرە پرۆژەی فەیلەسوفی فەرەنسی ژیل دولۆز Gilles Deleuzes لەو راڤە کردنەد خۆی رەپێش دەکا کە لەسەر سەرمایەداری و شیزۆفرینای ئەنجامی داوە، کە لە *ئەنتی- ئۆدیپۆس* *Anti -Odipus* دا ساڵی1972 بڵاویکردەوە، ئەو بەرهەمە لەگەڵ چەپڕۆی مارکسیستی دەروونناس Fèlix Guattari فیلکس گۆتاری پێکەوە نووسیوویانە. دولۆز پێشتر لە کارە ئەکادیمیەکانی لەسەر هیوم، کانت، سپینۆزا و نیتشەوە هات و دەمامیکی لەسەر فەلسەفە وەک جۆرێک لە تامی مەیل هەڵمالی، بەو مانایە کە مرۆ بەردەوام تامی ماسی دەستکرد لەسەر چەنگاڵ

دادەنێت. بە رای دولۆز مێژووی فەلسەفە مێژوویەکی درێژە لە هزر کردنەوەیەکی دەستخەڕۆدان و خۆفریودان. فەلسەفە لە بنچەکەدا بەردەوام باس لە مەیل دەکا، بەڵام کەس بە راست و رەوانی ئەوە ناڵێ. مرۆ لە بری ئەوە قسە لەسەر ئاوەز و ئەقڵ و راستی و ...هتد دەکات. هاوکات دولۆز دەڵێ مەیل راستیترین فەلسەفە و وزەی هاندەری هەموو کردەوەیەکە: ئەوە چیە، بێجگە لە برسیەتی بەڵام لە پەیوەندیەکی نزیکیەوە بۆ "برسیەتی"، ئەوە بۆ مرۆڤگەل مردنە لە پێناوی بیرۆکەکاندا؟ برسیەتی و برسیبوون بە دوای زانیاری، کە رەنگە ئەوەش برسیەتی دەسەڵات بێت؟ ئەوە لەسەر ئەوە ماوەتەوە کە وردتر شیببکرێتەوە.

لە دیدی دولۆزەوە تەواوی تەقەڵاکان بە دوای زانیاری لە فەلسەفەوە بیگرە تا دەگاتە ئابووری و دەروونشیکاری بڕیاردراوە کە دامەزراندن و دارێژانی **قانوونە** لە یادەوەری ("سەیرکە! ئەوەیە **راستیی**! دان پێنانی جڤاکیانە بە **راستیی** بۆ هەڵمژتنت، رەگەزەکەت، زمانەکەت... ئەوە هی ئێمەیە و بۆیە قانوونی **تۆشە**"). بە گوێرەی مۆدیلی خەتەنە کردن و لەش کوتان (بە بەراورد کردن لەگەڵ فۆکۆ، *کۆنرتۆڵ و سزا*)، بڕیار دراوە کە ئەو قانوونە لە جەستەی مرۆڤدا بچەسپێنرێ و دابرێژرێ. بۆیە دولۆز نیشانەی لێکچوون لە نێوان کولتور و دەمکوتکردن- Repression , دادەنێ، هاوکاتیش ناخشەیەک بۆ شیکاری شێتی ئامادە دەکا کە ئامادە بێ ئەو هەموو راستییە شۆڕشگێرە پان و پۆرانە بە مەیل ببەخشتێت.

رەفتاری دولۆزی و گۆتارییانە، راڤەکردنی مەیل، بە رێگای ئەوەی کە شتەکان دەخەنە سەر لێوارەکانی خۆیان کە بەوەش هاوتاییەکە دەکەوێتە بان بێبناغەیی. لە دیدی دۆلۆزەوە پێویست بوو ئەو ناوەڕاستە ***بتەقێنرێتەوە*** کە ئەو بە پارچەی بچووک بچووک خستییە پێش "پەیام"ەکەی: تەواوی فەلسەفەی باو و شێوەی دەربڕینی ئەکادیمیانەی لە یەکتر ترازاند، بە رەمەکی و بە گاڵتەجاڕانەی کردن. هەڵبەت ئەوە بۆ خۆی گرینگە کاتێ بۆچوونێکی ***نوێ*** دەبێتە پشتیوانی ئەو کارە، بۆیە شێوەی دەربڕین و ناوەڕۆک بێ جیاوازی پێکەوە هاوتا دەبن. وێڕای ئەمەش بێگومان ئەوە مەحاڵە کە کارێکی وا دەستەبەر بکرێ، بۆیە بۆچوونێکی تەواو نوێ شێوەی دەربڕینێکی تەواو نوێشی گەرەکە، لەگەڵ ئەمەش خەڵکی تر(بەلای کەمییەوە یەکسەر) لێی حاڵی نابن.

ئەو شێتایەتییە کەم یان زۆر بە پان و پۆری لە *ئەنتی-ئۆدیپۆسی* دولۆز و گۆتاری بەیان کراوە. بوێریشە. بۆیە بێگومان ئەو چەشنە ئاژاوەگێرییە بە دژی زانیاریی و مەعریفە، هەر چەندە گەر مرۆ ئەوە بە بلیمەتی، شیعراندن یان سەر لێتێکچوون ناوی ببات دەبێ تاقیبکاتەوە. کێشەکە بەندە بە باڵاترین زانیارییەوە، لەوێدا تاکو ئاوەز و ژیان بکەونە یاری دەبێ جۆرە رێکەوتنێک لە نێوان بە دواگەڕانی زانیاریی و بوون بە زانیاریی فەراهەم بکەن. بەمجۆرە ئەوە بەستراوەتەوە بە خۆمان کە لە ناوکۆییەکدا لە بوونیایەتی ئاسانترە ئەوە بە تاقیبکەینەوە کە ئەگەر بکرێ کەمێک "ئاوەز" لە نائاوەزی رزگار بووی دولۆزیانەوە بەدەست بێنین.

بەرهەمی مێشال فۆکۆ لەمەڕ سەرهەڵدانی چیەتی زیندان و مێژووی زایاندەگەرایی (سێکسوالیتێت)، کە دوورە لە بنەماگەریی، کتومت بەستراوەتەوە بەو نموونە جوداکارییە. ئەو کارانە ، سەربەخۆ و بە رەسەنی، راڤە دولۆزیانەکان لەمەڕ مەعریفە وەک دەسەڵات (لەگەڵ ئەمەشدا دواتر هێز و مەیل) بەرەو پێشەوە دەبەن، هەروا ناڕەزایی و بە گومانکردنی لیۆتاریش بە دژی بەهای راستیی (ئاکامگیری زانست و راستییە زانستییەکان وەک بەهایەکی باڵا و "سروشتێ"یانە) پەرە پێدەبەن. فۆکۆ لە *کۆنترۆڵ و سزا* دا، دیسانەوە، باس لەو لێکچڕژانە گەورانە دەکا، کە بە واتای ئەو بە ئاوەزی فەرمانڕەوای کلاسیکیەوە، بەو رێزداری و نەگبەتیەی رۆشنگەریی کە ئێمە منداڵی ئەوین، گرێدراون و بەرهەم هاتوون. زنجیرەیەک هەوڵ بۆ مەعریفە و دەسەڵات، تۆرێک لە هاوپەیمانی لە نێوان مەعریفە و دەسەڵات تەواوی جەسەتەی کۆمەڵگای تەنیوەتەوە. فۆکۆ ئەوە بە "میکرۆدەسەڵات"- بە دەسەڵاتکردنی جوداواز ناودێر دەکا: لە پەیوەندییەکانی نێوان هاوسەری و خێزان و منداڵەوە بگرە تا دەگاتە باڵادەستی کۆمەڵگای راستەوخۆ هەرارکیکراو – رێکخستنی پەیوەندییەکانی نێوان مرۆڤەکانی ژێرەوەی کۆمەڵگا. بە تێرامانی فۆکۆ لە کۆمەڵگادا ئەو هەموو دەسەڵاتە پەرش و بڵاو بۆتەوە و لەناو بۆرژوازییەکاندا لە زنجیرەیەک خاڵی چالاکی سیاسیدا شێوە و بەهانەی خۆیان رەگئاژۆ کردووە، لە پاڵ ئەوەشدا مرۆ لە سەرەتاوە لای فۆکۆ هەمان مەرجداری دەبینێتەوە کە داواکردنە بۆ پشتگیریی کردن لە هەموو بزاڤ و خۆپیشاندانی کەمایەتییەکان کە لای لیۆتار و دولۆز دا هەیە. فوکۆ و دولۆز

ئەوە بە تاکە ئومێدێک بۆ ئێستا و ئایینده دەبینن؛ ئایندەیەک کە دەبێ جودا بێت، واتا شتێکی تر جودا بێت لەوەی کە "چاوەدێری مێردەزمە" دەکا کە لە ئەمێستادا رەوانتر خۆی پیشاندەدات.

3- ئاکامگیرییەک لە شێوەی چەند رامانێکی گشتیدا

چڕایەتییەکی بێرادە و گفتوگۆیەکی کاریگەر لە نێوان فۆکۆ و دولۆز لە گۆڤاریLÀRC (ژمارە 49) کە ساڵی 1972 ئەنجامیانداوە و ئێستاش دەکرێ لە میانەی نمایشکردنە پێشاندراوەکاندا لە چەند ئاراستەگەلی سەرەکی رەخنەی هەنووکەیی فەرەنسی لە دەسەڵات بەهای ئەو گفتوگۆیە وەک کەشکۆڵێک، رێنماییەک لە سەرووی پرسیار کردن و تێرامانە (سیاسی)یەکانەوە ببینرێت.

پەیوەندی نێوان رۆناکبیران و دەسەڵات کۆی ئەو پرسیارانەیە کە لەو گفتوگۆیە هاوبەشەی نێوان فۆکۆ و دولۆز ئاراستە دەکرێن. بەلای فۆکۆ و دولۆزەوە کێشەکە بەندە بە گرێدانەوەی پەیوەندیەکانی نێوان تیۆری و نەریت- praxis کە بە جۆرێک خاکی هاوبەشی نێوانیان زیاتر ناتەواو بێ بە جۆرێک خاکی هاوبەشی نێوانیان لەوەی کە بیری لێدەکرێتەوە زیاتر ناتەواو بێ، لێکترازاو و ئاڵۆز بێ. هەردووکیان هاوڕوان لەسەر ئەوەی کە تیۆری هەمیشە ناوچەیی، لۆکالییە، هەروا تیوری، لە بواری راڤەکەی خۆیدا پیادە دەکرێت، زۆریش ئاسانە کە رووبەڕووی بەربەست و قەتیسمان ببێتەوە، ئەمەش وا دەکا کە ناچار بێت هانای "قەرزی تیۆری" بۆ بوارەکانی تری لێکۆڵینەوە ببات (سەرنجبدە کە ئێستا تەقاندنەوەی سنوورەکانی دیسپلین و پەنا بردن بۆ تیۆریی فرە زانستییەکان لە هەڕمێندایە).

لێرەوە لە درێژبوونەوەی ئەوەدا رەنگە مرۆ یەکێتییەک دەستەبەر بکا کە تیۆری و پیادەکردن لە پەیوەندییەکی فرەدا دەڕژێنە ناو یەکترەوە، لە پاڵ ئەوەشدا هەردوولا بۆ یەکتر دەبن بە جۆرە کەناڵێکی گواستنەوە و سیستەمی تەزووی کارەبایی. *بۆ نموونە*: فۆکۆ لە ئاستێکی *تیۆریانە* دا لە (*مێژووی شێتایەتی*، 1961) دەستیکرد بە راڤە کردنی ناوچەیەکی تەنراو و ئاپۆرەکراو. ئەو بەو کارە قەڵەمڕەویەکی دا بە خۆی کە لەسەر چیەتی،

ماهیەتی مێژووی زیندان مێژوویەکی هزری بنووسێت. فۆکۆ پێی وایە فڕێدانی مرۆڤەکان لەمدیوی تەڵبەندەکان مانای ئەوپەڕی گرینگدانە بەوەی کە *قسە بکەی* بۆ بەرژەوەندییەکانی *خۆت* (لێرەدا مەبەستی ئەو *ڕێکخراوە هەڵبژێردراوەیە* کە بۆ شێتەکان قسەی دەکرد)، کە ئەو شێتانە لە نێوان تیۆری و پیادە کردندا جۆرە تۆری سیستەمێکی بەناوی Gip (مەبەستی فۆکۆ بازنەیەکی پەیوەندیە لە نێوان خودی شێتەکانەوە. وەرگێڕ) دروست بکەن. پروانە (*کۆنترۆڵ و سزا*). یانیش خودی فۆکۆ – لە ئاستی *تیۆرییدا* – خۆی بوو بە جۆرێک لەو ڕێکخراوە هەڵبژێردراوە بۆ شێتەکان. بە کورتی: فۆکۆ بە هاوئاهەنگی و لە ئاقاری راڤەیەکی راستەوخۆی مێژووی هزریانە و بە سەرکەوتنەکانی *کۆنترۆڵ و سزا* وێکڕا لەگەڵ زیندانییەکان لە زیندانەدا گروپێکی بە ناوی راگەیاندن و ئاگاداری و چاڵاکی (*le groupe information prisons*, GIP) ڕێکدەخات، کە لە KRUMی سوێدی نزیکە).

پاشان لە گفتوگۆی ناوبراودا فۆکۆ و دولۆز دەچنە سەر باسکردن لە کێشەی ***نوێنەرایەتیکردن***. بە واتای دولۆز لە راستیدا *نوێنەرایەتی* و "*هزری نوێنەرایەتی*" چیتر وەک رەخنەی روانگەیەکی جڤاکی تەماشا ناکرێت، بەڵکو رەخنەیەکی تیۆریی و پراکتیکی ***کردەوەییە*** کە گرینگە. وەکو تر فۆکۆ و دولۆز هاوران لەسەر ئەوەی کە ئێمە ئێستا لە بەرانبەر بە هەڕمێن بوونی ***سیاسەتاندنێکی ساغڵەمی*** رۆناکبیرانە وەستاوین. وەک شتێکی باو ئەرکی رۆناکبیر (لە پلاتۆنەوە تا ڤۆلتێر و رۆسۆ و، لەوێشەوە تا دەگاتە مارکس و گرامشی و بەشێکیش لە سارتەر) ئەوە بوو بڵی ***کە قەیسەر رووتە***. فۆکۆ سەبارەت بەو پێناسە تازەیەیە لە رۆناکبیر جەغت لەسەر ئەوە دەکاتەوە *کە ئاپۆرەی خەڵک بۆ دەستکەوتنی زانیاریی هیچ سوودێک لەو جۆرە رۆناکبیرە وەرناگرێ*. ئەوان باش دەزانن کە کێشەکان چین، هەروا ئەوان خۆیان لە رۆناکبیران باشتر ئەو مەسەلەیە وردتر تێدەگەن: ئەوان رۆژانە تەنیا لەناو جەستەدا هەست بەوە دەکەن. کەواتە رۆڵی رۆناکبیر دەبێ – بە شێوەیەکی نموونەیی/ئیدیالانە- چیتر بریتی نەبێ لەوەی کەمێک خۆی لە پێش ئەوانی تر دابنێت، بەڵکو رۆلێ رۆناکبیر رووبەڕووبوونەوەی پەیوەندییەکانی دەسەڵات و شێوەکانی چەوساندنەوەیە، ، بۆ نموونە وەک مامۆستا لە خوێندگا، زانکۆ و شوێنەکانی تری خوێندن، جا مێینە بێ یان نێرینە هەردووکیان *ئۆبژێکت* و *کەرەسەن* بۆ

دەسەڵات. وێڕای ئەوە فۆکۆ و دولۆز لە گفتوگۆیەکەیاندا بەردەوام دەبن تا دەگەنە ئەو ئەنجامەی کە تیۆریی بۆ خۆی ***سیستەمێکی ناوچەییە***. واتا تەنیا – ڕەنگە هەندێ جار تیۆری زۆر گشتگیر بێت بەڵام وێڕای ئەمەش هەمیشە "تەنیا" – تیۆریی ناوچەیی و هەرێمییەکان لەگەڵ بۆچوونە کۆنەکاندا لەسەر تیۆرییە سەرتاسەرییەکان (تیۆری گەردوونی) لە ململانێدایە.

هاوکات هەردووکیان جەغت لەسەر قوورسایی ئەوە دەکەنەوە کە تیۆرییەکان وەک ***سندووقی کەرەسەکان*** دەبینرێن، کە وەک شتێک دەکرێ بەکار بهێنرێن – باش سەرنجبدە: ئەوە لە پێناو خودی تیورییەکان نیە. ئەگەر چەند مرۆڤێک نەبێ کە تیۆریی بەکار بێنن، ئەوە یان بۆ ئەمە دەگەڕێتەوە کە ئەو تیۆرییە بێنرخە یانیش بۆ ئەو کاتەی کە هەیە لە بار نیە. یان بە دەربڕینی وروژێنەرە جەغتکردنەوەوانەکەی دولۆز: مرۆ *بۆ تیورییەک رووی بۆ دواوە وەرناگێڕێت*؛ مرۆ تیۆری نوێ دەئافرێنێ کە لە ئاستی سەردەمەکەی بێت.

لە کۆتاییدا فۆکۆ و دولۆز دێنە سەر پرسیاری دژە ڕێفۆرم و کردەی شۆڕگێڕانە. یان ئەوەی کە پێیدەگوترێ ڕێفۆرم بە جۆشدانی مرۆڤگەلێک کە خۆیان بە "نوێنەرایەتیکردن" دادەنێن و، کاریشی بۆ دەکەن و بە قسە کردن لە جیاتی ئەوانیتر بۆ خۆیان ئەو نوێنەرایەتیکردنە دەکەنە بازاڕ. بە ناوی ئەوانیترەوە - ئەمەش شێوەیەکە لە ***لاواندنەوەی دەسەڵات***، کە زۆر ئاسانە لە کاتی بەرز بوونەوەی چەوساندنەوەدا بە دوای *دەسەڵات دابەشکردن* بکەوی. یانیش هاوکات ئەوە بە داڕێژاندنەوە/ ڕێ- فۆرم – RE-form ە کە ڕاستەوخۆ ***کارلێکراوەکان*** ناچاری ئەوە دەکا – ئەوکات ڕێفۆرم کۆتایی دێت و لە بری ئەوە دەبێتە کردەیەکی شۆڕشگێڕانە، کە لە خودی وێنەی ڕەگە نیوەچڵەکەیدا بڕیار دراوە کە بونیاتی دەسەڵاتە *کۆکراوەکەی* و هەرارکیە بناینراوەکەی تووشی کێشە بکات.

پاش ئەوەی کە دولۆز ئاماژەی بەوتۆڕە ئاڵۆزە، مەیلەو نەبیراوەی نێوان ***مەیل و دەسەڵات و حەز*** دەکا و خاڵە لێکگرێدراو و هەوارگاکەی دەسەڵات و شێوە هەمەجۆرەکانی دەسەڵات لە ناو جەستەی کۆمەڵگا ئاشکرا دەکا، فۆکۆش بەم "بەرنامە شیکراوەیە"ی خۆی گفتوگۆیەکە تەواو دەکا: "ئەو جوگرافیایە پەلهاوێژەی کە تۆ باسی دەکەی دەکرێ بەمجۆرە

راڤە بکرێ: هەر لەو ئان و ساتەی کە مرۆ بەرە لە دژی چەوساندنەوە دەست پێدەکا ئەوە پرۆلیتارە کە پێشڕەوی ئەم بەرەیە دەکا و هاوکاتیش ئامانج، مێتود، بواری هێز و چەکەکانی دەست نیشاندەکات، هاوپەیمان بوونت لەگەڵ پرۆلیتاریا واتا خۆ گرێدانە بە پێگەکەی و ئیدۆلۆگییەکەی. ئەمەش واتا قبووڵکردنی سۆنگەکانی بەرەی پرۆلیتاریایە. ئەمەش واتای هەڵوەشاندەوەی ناسنامەی خۆت دەگەیەنێت. بەڵام گەر ئەوە بە دژی دەسەڵات بوو کە مرۆ بە دژی شەڕ دەکا، ئەوکات هەموو ئەوانەی کە دەسەڵات بەسەریاندا زاڵە یان دژی پرۆلیتار بە خراپ بەکاریان دێنێ، هەموو ئەوانەی کە مل کەچ نەبوونە، دەبێ پێکرا لەو شوێنەی کە خۆیان تێدا دەبیننەوە لە روانگەی چاڵاکی خۆیان (یان دەستەپاچەیانەوە) دەست بکەن بە جۆشدانی بەرەیەک. بە دەستپێکردنی بەرەیەکی لەم جۆرە، کە هی خۆیان و ئامانجەکەیانە ئەوە خۆیان باش زاڵ دەبن بەسەر مێتودەکان و خودی خۆشیان دەتوانن لەگەڵ ئەو بەرەیە بن و بڕیار بدەن، ئەوان دەتوانن بچنە ناو ئەو پرۆسە شۆڕگێڕییەوە. هەڵبەت وەک هاوپەیمانی پرۆلیتاران، کاتێ دەسەڵات بە گەڕ دەکەوێ، گۆڕانی بەسەر خۆی دێنێت بۆ ئەوەی چەوساندنەوەی سەرمایەدارانە بپارێزێت. دەسەڵاتدارانی سەرمایەدار لەو شوێنەی کە چەوساندنەوە بە دژی پرۆلیتاریاران پیادە دەکەن کە ئەوان بەرانگاریان دەبنەوە ئەوە لە نزیکەوە هەست بە شۆڕشەکەیان دەکەن. ژنان، زیندانیەکان، ئەوانەی بە زۆرەملێ کراون بە سەرباز، لە خەستەخانە کراوەکان، هۆمۆسێکسوالەکان و چەندان گروپی تر کە ئێستا دەستیان کردووە بە زنجیرەیەک لە پێکداداان بە دژی ئەو شێوازە تایبەتمەندەی دەسەڵات، ئەو ناچار کردن و کۆنترۆلەی کە بە دژی ئەوان پیادە دەکرێت. لە کاتی ئێستادا ئەو جۆرە پێکدادانە بەشێکن لە ژێر مەرجەکانی ئەو بزاڤە شۆڕشگێڕیەی کە ئەو گروپە رادیکالن، دوورن لە سازش کردن و رێفۆرمیزم، هەوڵیش نادەن دەمراستی بکەن و بە ناوێکی تر هەمان دەسەڵات بەدەست بگرنەوە (کە ئەوان دەیانەوێ پێشی لێبگرن). ئەو بزاڤانە گرێدراون بە بزاڤی شۆڕشگێرانەی پرۆلیتاریاوە ئەوانیش دەبێ وەک ئەو بزاڤە لە پێناو هەموو ناچار کراو- کۆنترۆل بەسەر داسەپێنراوەکان تێبکۆشن کە بە دەست ئەو دەسەڵاتە جێگیرەوە گیریان خواردووە.

واتا هاوکات خاسڵەتی گشتی ئەو بەرەیە لەناو ئەو فۆرمە بە

تۆتالیسێرە کراوەدا کە تۆ ئێستا باست کرد، کە لە ژێر دروشمی ڕاستییدا، ئەو فۆرمە دەکرێ بە تۆتالیسێرەکردنێکی تیوریانە، بەرجەستە نابێتەوە. ئەوەی کە ئەو خاسڵەتە گشتییە بەو بەرەیە دەبەخشێ خودی سیستەمی دەسەڵاتە، هەموو بەکارهێنانێکی دەسەڵات و- پیادە کردنی شێوەکانی ئەو دەسەڵاتەیە."